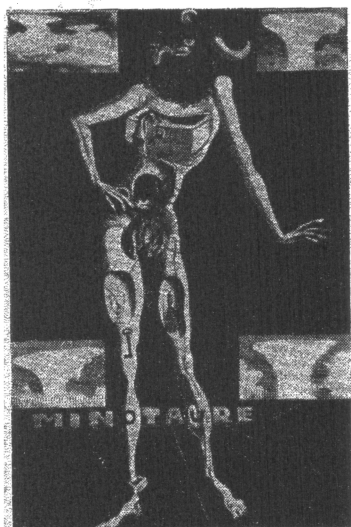

SURREALISTICKÉ DEFENESTRACE

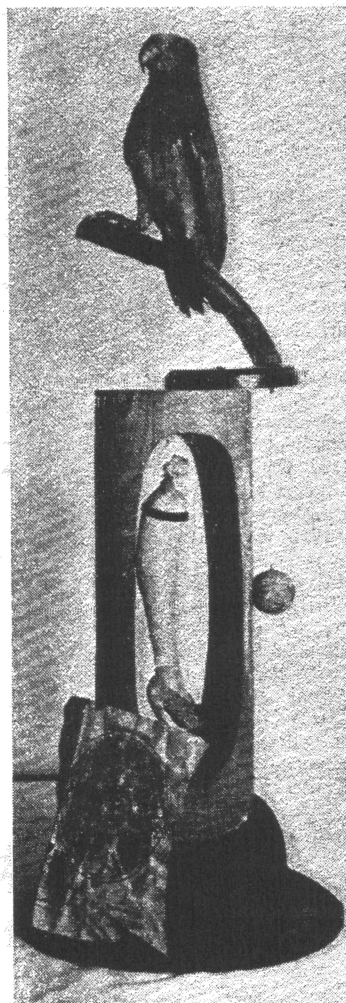
Salvador Dalí, obálka 8. čísla
Minotaura — 1937

EFEMERIDY (ČASOPISY A REVUE)

- 1919 — LITTÉRATURE (1919—1924)
- 1924 — LA RÉVOLUTION SUR-
RÉALISTE (1924—1929)
- 1930 — LE SURREALISME AU
SERVICE DE LA RÉVO-
LUTION (1930—1933)
- 1933 — MINOTAURE (1933—1938)
- 1941 — TROPIQUES (MARTINI-
QUE)
- 1942 — VVV (NEW YORK 1942—
—1944)
- 1948 — NÉON (1948—1950)
- 1953 — MÉDIUM (1953—1955)
- 1956 — LE SURREALISME MÊME
(1956—1957)
- 1958 — BIEF (1958—1960)
- 1961 — LA BRÈCHE (1961—1965)
- 1967 — L'ARCHIBRAS

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

241

Joan Miró,
Socha— objekt
1929

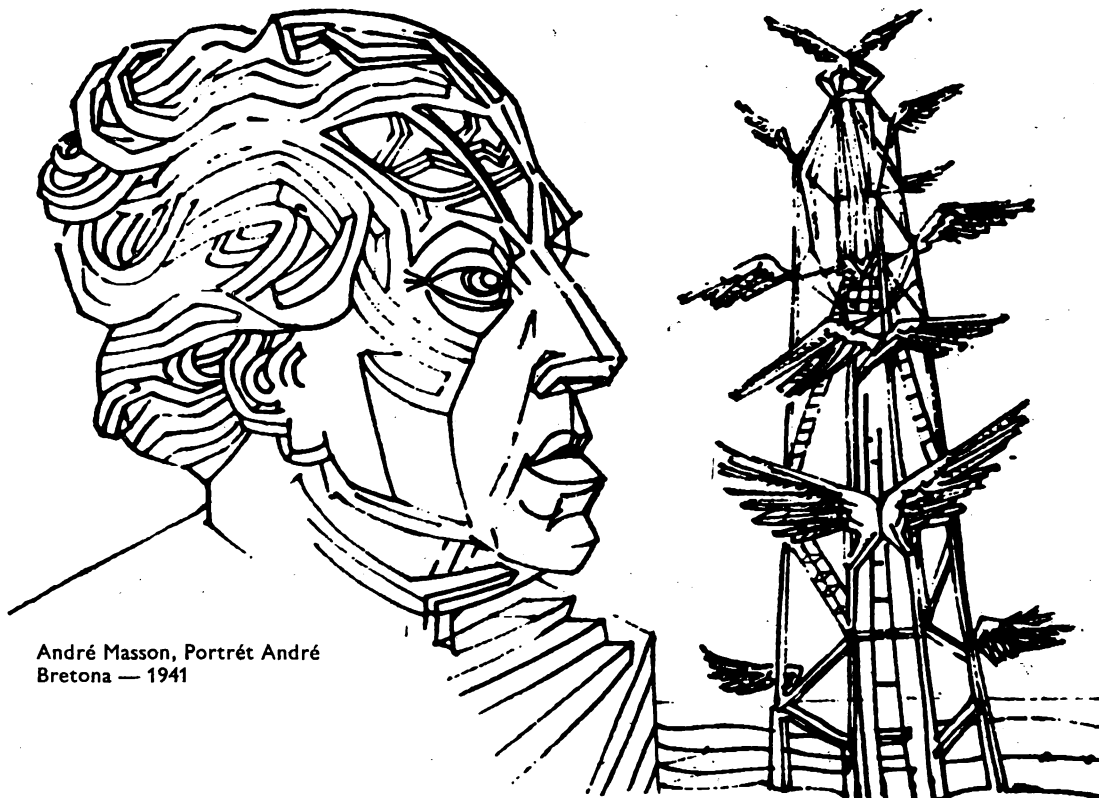
Pouze člověk, který je s to důkladně prostudovat na základě dnešních znalostí všechny politické události roku 1935, může pochopit složitou situaci surrealistickeho hnutí. Nejdůležitější z nich byl nepochybně VII. kongres III. internacionály, který byl zahájen v Moskvě 25. července. Historikové se shodují v tom, že pro další osudy dělnického hnutí měl stejný význam jak pro dělníky, tak i pro buržoazii. Kongres byl zahájen 25. července 1935, které vzpomnělo třicátého výročí, připomnělo zásluhy kongresu o vypracování naprosto nové strategie a taktiky boje proti fašismu a za socialismus. Zároveň však upozornilo na některá nebezpečná zjednodušení problematiky a na vážné chyby, které měl na svědomí kult Stalinovy osobnosti. Nebyl proto divu, že v době, kdy „některé komunistické strany nedoceňovaly boj za demokracii a mír, a jiné se dokonce domnívaly, že je to boj, jenž odvrací dělnickou třídu od revolučních úkolů,“ (RP), docházelo k srážkám mezi skupinami intelektuálů, že se mýlí jednotlivci i skupiny.

Velký francouzský básník René Char, jehož texty čtvrté Defenestrace přinášejí, narodil se právě před šedesátí lety. Surrealistického hnutí se účastnil od roku 1929. Ačkoli styky se skupinou nikdy úplně nepřerušil, žije od roku 1934 jako samotářský básník.

JAN ŘEZÁČ

Foto Miroslav Háek (1944)

André Masson, Portrét André Bretona — 1941

OTÁZKY ANDRÉ BRETONOVI

ANDRÉ PARINAUD:

Dnes se dostáváme k jedné z nejdůležitějších etap vašeho hnutí, která začala vydáváním časopisu *La Révolution surréaliste*. Víme již, jaký byl váš revoltující postoj, řekl bych, že šlo zároveň o revoltu básnickou, morální i politickou. První číslo vašeho časopisu potvrzuje vaše snažení, vyjádřené v tomto rezolutním prohlášení: „Je třeba dojít k nové deklaraci lidských práv.“ Myslím, že byste mohl nejlépe osvětlit vaše tehdejší názory, kdybyste upřesnil smysl, který jste tehdy těmto slovům přiřítali.

V okamžiku, kdy vyšlo první číslo *La Révolution surréaliste* — tedy koncem roku 1924 — vládla mezi spolupracovníky časopisu jednomyslnost v těchto bodech: tak zvaný kartesiánský svět kolem je nesnesitelný a mystifikuje nás, aniž skýtá nějaké obveselení, takže všechny formy vzpoury proti němu jsou ospravedlnitelné. Veškerá psychologie porozumění je pochybná. Spolupracovníci časopisu kategoricky odmítali vše, co bylo vypracováno na základě — po jejich soudu — čistě „kortikálního“ chápání ducha. Jejich přítel Ferdinand Alquié formuloval nejlepším možným způsobem tento problém ve velmi poučném textu „Surrealistický a existencialistický humanismus“, který byl v roce 1948 přetištěn v *Les Cahiers du Collège philosophique*: „Prohlásit, že rozum je podstatou člověka, to již samo o sobě znamená rozpoltit člověka ve dvě, a to klasická tradice nikdy neopomněla učinit. Rozlišovala v člověku to, co je rozum, a co je tudíž opravdu lidské, a to, co vůbec rozum není, a proto se zdá být nehodno člověka, totiž city i instinkty.“ Veškeré učení Freudovo, který se v této oblasti stále více prosazoval jako náš učitel, nám ukazovalo, jaké smrtelné nebezpečí znamená pro člověka toto rozpoltění, toto

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

rozštěpení na síly zvané rozumové a na hluboké vášně, které se navzájem ignorují. Jediná možnost samozřejmě byla postavit se proti nehorázným pretencím tohoto „rozumu“, který se v našich očích zmocnil místa příslušejícího skutečnému rozumu, a zároveň vyčlenit impulsy a touhy z procesu zahrazování, který je činí škodlivými. Ježto jsme tak zbavili někdejší „rozum“ všemohoucnosti, kterou si v průběhu století přivlastnil, je pochopitelné, že v našich očích ztrácely téměř veškeré své opodstatnění „povinnosti“, které tento rozum pomáhá vnucovat člověku v oblasti morální. Nechci tím říci, že nás to vedlo k tomu, abychom se postavili „mimo zákon“, pouze jsme formulovali své výhrady k tomuto zákonu. Chtěli jsme použít všech příležitostí, abychom mohli poukazovat na jeho vady až do chvíle, kdy by tento zákon byl nahrazen zákonem jiným, skutečně opodstatněným. V tomto smyslu má být chápáno prohlášení, které se objevilo na obálce prvního čísla *La Révolution surréaliste*: „Je třeba dojít k nové deklaraci lidských práv.“

Mohl byste upřesnit důležitý bod, totiž zda byla surrealistická skupina ve svém revolučním snažení jednotná?

Byli jsme zcela zajedno, ať již šlo o pevný úmysl rozbít uzavřený racionalismus, o absolutní odpor k vládnoucím morálním zákonům, stejně jako o plán osvobodit člověka pomocí poezie, snu a zázračna nebo o snahu přispět k vytvoření nového řádu hodnot. Pokud však šlo o prostředky, jak toho dosáhnout, neobešlo se to bez jistých názorových rozdílů, které pramenily z psychologického uzpůsobení každého z nás.

Jaké bylo, pane Bretone, v té době postavení Aragona ve vaší skupině?

Aragona? Byl takový, jak jsem o něm již hovořil: odjakživa měl rád akrobaty, nikdo nedokázal tak jako on chytat vítr, člověk se ještě ani nerozhodl, dokonce navzdory jeho radám, vylézt na kopec, a on už byl nahoře... Vcelku jsme všichni měli pocit, že zůstal „literátem“: dokonce když s námi bloudil ulicemi, jen málokdy nás ušetřil předčítání nějakého textu, ať již dokončeného nebo nedokončeného. Tyto texty byly nevyhnutelně čím dál tím víc vypočítány na efekt; právě tak Aragon jen nerad něco ztrácel z odrazu svých postojů v zrcadle, když rozmlouval v kavárnách. V té době jsme to pokládali jen za drobnou chybičku a vyvolávalo to pouze zcela nepatrnou zaujatost proti jeho vystoupením, která byla vždy inteligentní a důmyslná.

*Nedomníváte se, že Eluardův postoj zůstal rovněž poněkud za koncepcí časopisu *La Révolution surréaliste*?*

I když se Eluard účastnil nepřetržitě naší společné činnosti, nebyl prost jistých rezerv: mezi surrealismem a poezií v tradičním smyslu slova velice pravděpodobně pokládal za konečný cíl poezii, což bylo — ze surrealistického hlediska — veliké kacířství (rozumělo se totiž samo sebou, že estetika, kterou jsme hodlali zavrhnout, se těmito dveřmi vrací jako domů). Že Eluardovy úmysly zůstaly pozadu za cílem Manifestu, ukázalo se jasně v „oznámení“, vloženém do jeho knihy „*Les dessous d'une vie ou La Pyramide humaine*“ z roku 1926, v němž se snažil formulovat přesné odlišení snu, automatického textu a básně, při čemž toto rozlišení šlo ve prospěch básně. Toto rozdělení podle žánrů, v němž se projevovalo jasné zaujetí pro báseň „jakožto důsledek přesně vymezené vůle“, mi připadalo jako krok zpět a v zřejmém protikladu s duchem surrealismu. To samozřejmě nic neubíralo na citových kvalitách, jimiž se prosadila Eluardova osobnost.

Jak vypadalo první číslo? Co na něm bylo podle vašeho názoru nejzajímavější?

Zpočátku kladl časopis důraz na čistý surrealismus — řekněme na surrealismus ve stavu zrodu — a proto bylo jeho řízení svěřeno Pierru Navillovi a Benjaminu Péretovi, o nichž bylo možné tehdy tvrdit, že jsou nejúplnější prosycení novým duchem a že se nejvíc bouří proti jakýmkoliv koncesím. Stojí za povšimnutí, že v prvních číslech *La Révolution surréaliste* nenajdeme žádné básně, zatímco se to v nich hemží automatickými texty a vyprávěnými sny. Jestliže se přenesu do tehdejší situace, která vyplynula ze vzájemného působení proudů, o nichž jsem se zmínil, pak vypadá v hlavních rysech asi takto:

Lyrický proud zůstal i nadále dosti silný, a to jak v prodlouženém romantismu u Desnosa, tak u Barona ve smyslu „nejbláznivějšího a nejvýstřednějšího“ vyjadřování, jak je vychvaloval Rimbaud, nebo u Eluarda, jehož vnitřní pochody se spíše řídily Baudelairem. Michel Leiris sdílel s Desnosem snahu o zasahování do vlastní podstaty řeči tím, že se měla přinutit slova, aby vyjevila svůj tajný život a aby prozradila tajné styky, které udržují mimo svůj smysl. V tomto ohledu byl jejich i naším uznávaným učitelem samozřejmě Raymond Roussel. Opakované výzvy ke spolupráci, s nimiž jsme se na něho obraceli, zůstaly k našemu velkému zklamání bez odezvy. Později jsme začali chápat, že Roussel byl zaujat zcela individuálním dílem, které nesneslo pronikání navenek. Ani dnes není ještě zdaleka jasno, jaký smysl a jaký význam měl takový počin. Náš obdiv k Rousselovi tím však nijak neupřel: jako jediní jsme počátkem roku 1924 nadšeně přijali uvedení jeho hry *Hvězda na čele* a právě tak jsme byli jediní, kdo v roce 1926 uvítali, a to stejně nadšeně, Prachy slunce.

Nevyhledávali jste, mimo spolupráci s Roussellem, účast dalších lidí? Váš výběr by nám mohl pomoci ještě lépe objasnit vaše stanovisko.

Vzpomínám si pouze na jediného dalšího člověka, jehož spolupráce nám chyběla: totiž na Reného Guénona. Je ovšem pravda, že jsme neměli právo činit si na tuto spolupráci nárok. Přesto to pro nás

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

bylo zklamání. Rozhodně však je příznačné, že jsme se na něho obrátili. Sama tato okolnost by stačila jako důkaz, že nás od onoho okamžiku přitahovalo tak zvané „tradiční“ myšlení a že jsme byli ochotni je v jeho osobě ctít. Domnívám se, že z našeho okruhu nejvíc tehdy tím směrem tíhli Artaud, Leiris a já, ačkoliv s návrh, aby se napsalo Guénonovi, přišel Naville. Úvahy o tom, jak jinak by se možná byl surrealismus vyvíjel, kdyby bylo došlo k nemožnému a tato pomoc nám nebyla odmítnuta, by mohly být zajímavé...

Zmínil jste se o Antoninu Artaudovi. Myslím, že by mi nikdo neodpustil, kdybych vás nepožádal, abyste popsal tuto velkomyslnou postavu a abyste upřesnil jeho přínos pro surrealistické hnutí.

Tehdy byl s námi Antonin Artaud teprve velmi krátkou dobu, avšak málokdo dal do služeb surrealismu tak spontánně všechny své možnosti, a ty byly značné. V minulosti mu odpovídal dokonale — v tom se shodoval s Eluardem — Baudelaire, avšak zatímco Eluard hledal své štěstí v „Krásné lodi“, vychutnával Artaud ponuře „Vrahovo víno“. Možná že jeho konflikt s životem byl mnohem větší než kohokoliv z nás. Tehdy byl neobyčejně krásný, všude však s sebou vláčel krajinu černého románu, celou probodanou blesky. Byl posedlý jakousi zuřivostí, která nešetřila tak říkajíc žádnou lidskou instituci, která se však příležitostně celá rozplynula ve smích, zahrnujícím veškerou výzvu mládí. Nicméně tato zuřivost, disponující obrovskou nakažlivou silou, hluboce poznamenala počínání surrealistů.

Přikazovala nám, abychom skutečně, dokud budeme, všechno riskovali a abychom sami bez zábran napadali vše, co nám připadalo nesnesitelné.

Jak se projevovale tato vůle bojovat? Plně jste ji sdílel?

Z tónů různých individuálních i kolektivních textů, vydaných v průběhu roku 1925, je dobře patrné, jak se naše stanovisko stalo tvrdší. Byla otevřena „Kancelář pro surrealistické výzkumy“ v čísle 15 ulice de Grenelle a jejím prvotním cílem bylo shromažďovat všechny možné zprávy o formách, které na sebe může vzít nevědomá duševní činnost. Pro velký počet zvědavců a nevhodných návštěv bylo třeba kancelář velmi záhy uzavřít veřejnosti. Artaud, který tuto kancelář řídil po Francisu Gérardovi, se snažil vytvořit z ní středisko pro „reklasifikaci“ života. Na zdech viselo několik starých plátěn Chiricových, těšících se v očích surrealistů prestiží, který neměl obdoby, a odlišky ženských těl. Z lidí, které podvrtná činnost ani zdaleka nelekala, se nezfídka v oné místnosti objevovali Valéry a Fargue.

V té době bylo z Artaudova podnětu uveřejněno několik neobyčejně důrazných kolektivních textů. Zatímco „surrealistické listky“, které opouštěly Kancelář pro výzkumy o dva či tři měsíce dříve, jako by váhaly, kam se vrhnout (poezie, sen, humor), a byly, když se to tak vezme, zcela neškodné, měly tyto texty vášnivost vzpoury. To byl případ „Deklarace ze 27. ledna 1925“, prohlášení „Otevřte vězení, rozpusťte armádu“, provolání „k papeži“ a „k dalai lamovi“, dopisů „rektorům evropských univerzit“, které je možné si přečíst ve svazku Surrealistické dokumenty. Jazyk byl oproštěn od všeho, co mu mohlo dodat ornamentální podoby, vymkl se „vlně snů“, o níž hovořil Aragon, chtěl být ostrý a lesklý, ale lesklý jako zbraň. Mám rád tyto texty, zvláště ty, na nichž je nejvíc patrná Artaudova pečť. Hodnotím znovu ve vztahu k jeho osudu veliký podíl utrpení, který byl u něho popudem pro ono téměř totální popírání, které jsme sice rovněž sdíleli, které však on dokázal formulovat nejvhodněji a nejvášnivěji.

Ale... i když jsem plně sdílel ducha, jímž byly tyto texty prodchnuty — byly ostatně výsledkem dlouhých výměn názorů řady z nás — a i když jsem měl přamálo výhrad k jejich obsahu, začala mě záhy znepokojovat atmosféra, kterou tyto texty vytvářely. Už proto, že za sebou následovaly v krátkých přestávkách a že toto zaujetí velikými polemikami muselo nutně předběhnout všechnu naši ostatní činnost, jsem měl dojem, že aniž si to plně uvědomujeme, nás zasáhla horečka a že vzduch kolem nás řídne. Když si dnes prohlížím zblízka tyto texty, chápu lépe své zábrany, které pro mne tehdy zůstaly nejasné. Tato cesta, napůl anarchistická a napůl mystická, nebyla zcela cestou mou a občas jsem ji pokládal spíše za slepou uličku než za cestu (nebyl jsem ostatně jediný). Místa, do nichž mě Artaud zaváděl, na mne vždycky působila jako místa abstraktní, jako zrcadlové sály. Bylo v tom pro mne vždy něco „slovního“, i když to bylo slovo velmi vznešené a velmi krásné. Byla to místa plná mezer a elips, kde jsem já osobně už nenacházel spojení s bezpočtem věcí, které se mi přes všechno líbily a zadržovaly mě na zemi. Přilíží často se zapomíná, že surrealismus hodně miloval a že zuřivě napadal přesně to, co může škodit lásce.

Dále jsem nedůvěřoval jistému paroxysmu, k němuž Artaud rozhodně směřoval — jako k němu na jiné rovině asi směřoval Desnos. Měl jsem dojem, že přilíží plýtváme silami, které nebudeme moci později vykompenzovat. Dalo by se říci, že mi bylo jasné, jak stroj pracuje na plnou páru, že mi však nebylo jasné, jak se může dále napájet...

Tím lze zřejmě vysvětlit náhlý zlom v linii časopisu La Révolution surréaliste, jehož řízení jste tehdy převzal.

Ano, z tohoto důvodu — a z několika dalších — jsem byl, nikoliv bez značných skrupulí, pro zastavení pokusu, za který převzal odpovědnost Artaud, a proto jsem se chtěl ujmout řízení La Révolution surréaliste. V dosti nejasném textu, jímž jsem to oznámil — a z něhož je patrné, že neříkám všechno —, jsem se pokusil více méně vysvětlit, že sice samozřejmě jde o to „skoncovat se starým režimem ducha“, aby toho však bylo docíleno, že nestačí snažit se „všechny zastrašit pomocí brutálních výzev“.

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

Způsob, který jsem měl na mysli já, to byl návrat k předchozím pozicím, to znamenalo hlavně a především rozjiskřit jazyk, jako se to dělo v automatických textech a ve spánku, a slepě spoléhat na to, co z toho vzejde.

Váš postoj tedy neznamenal nějaké popření. Zdá se, že se nyní blížíme k neobyčejně aktivní fázi hnutí.

Nezřekli jsme se zájmu o otázku sociální. Chtěli jsme prostě tento zájem vyjádřit méně lyricky, přesněji. Chvilé politického obratu nebyla daleko. V úvodním textu ke 4. číslu jsme vyslovili větu, v níž se dnes dost dobře poznávám. Dovolte mi, abych ji ocitoval: „Za daného stavu společnosti v Evropě zůstáváme stoupenci každé revoluční akce, i kdyby si zvolila jako výchozí bod třídní boj, ovšem za předpokladu, že povede hodně daleko.“

Jistý počet skandálů „propukl“ přesně v té chvíli v souvislosti s banketem Saint-Pol-Roux. Tehdy se ještě nevyhranily různé disciplíny, jimiž se někteří z nás později cítili vázání — připomínám, že jsme v polovině roku 1925 —, surrealisté podřídili homogenní a velmi sevřenou skupinu, sdíleli stejná základní přesvědčení a pěstovali si příčiny podráždění, přicházející zvenčí, o něž samozřejmě nebyla nouze. Ráno před banketem se jejich podpisy objevily pod protestem intelektuálů proti válce v Maroku, která právě vypukla. V oblasti, která nám byla mnohem bližší, naskytl se další důvod pro rozhořčení. V interviewu, který poskytl jednomu italskému novináři a který byl přetištěn v Comcedia, prohlásil francouzský velvyslanec Claudel, že surrealismus, stejně jako dadaismus, má „jediný smysl: pederastický“, a pak se holedbal svou vlasteneckou činností za první světové války, která pozůstávala v nákupu sádla pro armádu v Jižní Americe. Tentokrát toho bylo příliš. Jestliže z naší strany následovaly invektivy, mělo nám být alespoň po spravedlivosti přiznáno, že jsme si nezačali...

Banket Saint-Pol-Roux se přesto konal za nepříznivých okolností. Právě když jsme se na něj chystali, vyšel slavný „Otevřený dopis panu Paulu Claudelovi“, vytištěný na papíře barvy volské krve. Rozhodli jsme se, že půjdeme do Closerie des Lilas dřív, abychom mohli zasunout pod každý přístor jeden výtisk.

Jaké bylo a priori stanovisko surrealistů, když byl tento podnik ohlášen?

Takový banket nám vůbec nebyl po chuti. Právě proto, že jsme v Saint-Pol-Rouxovi ctili jednonož z velkých tvůrců symbolismu, právě proto, že jsem v něm oslavoval takového „mistra obrazu“, že jsem mohl věnovat knihu Clair de terre „tém, kdo jako on si poskytují nádherné potěšení nechat na sebe zapomenout“, právě proto jsme jednomyslně litovali, že jeho návštěva v Paříži dala podnět k zastaralým a směšným hostinám. Jestliže se laskavě podvolil, tedy jedině proto, že ve své bretaňské samotě ztratil jakýkoli skutečný kontakt se svými druhy z mládí, kteří ve své valné většině byli hrozně omšeli, a ani na okamžik nezapochoval o tom, že může — třeba na jeden večer — vytvořit most mezi nimi a surrealisty...

Byl bych rád, kdybyste nám mohli vyličit nejdůležitější události tohoto večera, o němž známe již několik verzí.

Banket nebo to, co se mělo konat místo něho, neproběhl přesně tak, jak bylo oznámeno. Formulace dopisu Claudelovi ohromily a vyděsily značnou část spolehodovníků, a protože ti nevěděli, jak mají reagovat, vytvořilo se mezi nimi a námi napětí. U několika přítomných dam se to projevilo dušením, takže jedna z nich mě požádala, abych otevřel okno, které jsem měl za zády. Asi jsem to provedl poněkud prudce, nebo byla fasáda v prvním patře, vedoucí na bulvár Montparnasse, hodně zvětšela, rozhodně se obě křídla uvolnila, zatímco jsem ještě držel klíku. Mí sousedé je dost rychle uchopili a pomohli mi uložit je na zem, aby se nerozbily tabulky.

Je pravda, že nás stačila otrávit přítomnost za čestným stolem (už ze slov „čestný stůl“ jsme byli bez sebe) paní Rachildová a Lugné-Poea, proti nimž jsme měli vážné námitky. Rachildová zveřejnila, už nevím v kterém časopise, řeči protiněmecké povahy (Francouz by se nemohl oženit s Němkou, atd.), což se nám protivilo. Ještě méně jsme mohli prominout Lugné-Poeovi, že za války pracoval v oddělení protišpionáže (2. oddělení). Jejich setkání s námi onoho večera muselo představovat velmi pozoruhodnou směs. Je známo, že hlasité poznámky, které o nich pronášeli surrealisté, vyvolaly začátek poprasku. Právě podávali dost smutnou „tresku v bílé omáčce“, když už někteří z nás stáli na stolech. Všechno se úplně zkazilo, když se několik hostů vzdálilo, aby se vzápětí vrátili s policií. Humorné však bylo, že ve všeobecném zmatku byla zatčena Rachildová, která byla právě na vrcholu rozrušení. Věci došly příliš daleko, než aby zapřísahání Saint-Pol-Roux mohlo obnovit klid. Je rovněž známo, že Leiris unikl jen o vlasek lynčování, provolával nejprve z okna a pak na bulváru úmyslně podvrtné věci. Co je na této epizodě — na banketu Saint-Pol-Roux — důležité, je to, že znamenal definitivní rozchod surrealistů se všemi konformistickými živly té doby. Noviny — Action française v čele —, k nimž se přidaly některé profesionální skupiny jako „Société des gens de lettres“ a „Association des écrivains combattants“ požadovaly represálie (neměla se už tisknout naše jména, hovořilo se dokonce i o tom, že máme být vypovězeni z Francie, ale na základě jakého dekretu? ...) Od onoho okamžiku byly mosty mezi surrealismem a vším ostatním zbořeny. Smlíli jsme se s tím velice snadno. Ale právě od onoho okamžiku začala se společná vzpoura obracet stále víc k politice.

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

PROPUŠTĚNÝ UČITEL

Tři osvědčeně banální osoby se navzájem osloví různým poetickým způsobem (zapalte mi, prosím, kolik je hodin, jak daleko je do města?) v docela lhostejné krajině a dají se spolu do řeči, jejíž ozvěna k nám nikdy nedo-
tehně. Před vámi je desetihektarové pole, které já obdělávám, tajná krev a katastrofický kámen. Pranic vám ne-
dovolím domyslet.

NEPŘETRŽITÁ PRAVDA

Obnovitel pukliny ve zdi
Zatáhne za provaz vřavy

Hloubka se měří
Podle pohnutých obrysů stehna

Oslobodivá nemá krev
Vrátí rafije zpátky
Natáhne lásku a číst i nebude.

STATNÉ METEORY

V lese slyšíme vření červotoče
Kukla nabývá jasné podoby
V svém přirozeném vyproštění

Lidé mají hlad
Na tajné maso krutých nástrojů
Vstaňte zvířata k podřezání
Zaslužte si slunce.

KRÉSUS

Ať hniloba
Vás vdechne
V krajnostech radia
Na mimetických hřebech
Vás s hrudí vypjatou nad vlastní nicotou
S nadějí že vchlípený plátek citrónu
Ucpe imaginaci

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

Hbité děti bumerangu
Vytrvalí milenci zmizelých rozkoší
Vláčná bezcitná pára
S tělem zduřelým trváním krve
Se strašidelným dědictvím
S puklou budoucností
Jste vznešený produkt svých nedotčených ochablostí
Virtuozové elánu nedostižní vizionáři
Bok po boku spíte odysseu lásky
Dramata pohaslých žalů
Nepostižitelné símě kráterů
Chřadnouc narůstá

Zkamenělina otisklá v hlíně citu
Nebojme se vyslovit rozlohu lásky
Žena sleduje živoucího muže kterého miluje
Spánek se přelévá přes ni omývá nálezště zлата
Pod ochranou opuštění
Nalévá do ní lehkou nevolnost
Ha jak se vbíjí do přivřených víček
Ten konvenční zarpuťilec

Nahý talíř je volně k službám
Na stole těch kdož jedí prach
A slova znovu spouštějí Automat
Silně nabitá slova se střetají na elastickém můstku
Jenž vede do klauzury Rakoviny

Temnotné ruce tak strašlivé ruce
Dcery exkomunikovaných
Pustte žilou cudným hlavám

Za pošmourností vysloveno slovo krev
Všemocné tělo oživeno ve snách
Živitelko Fénixova

Nepatrná smrti léta
Zářivá smrti vypřáhni mě
Nyní už umím žít.

DÝCHALA PRUDCE

Dýchala prudce

Běžíš jak lesní požár
Pumo miláčku
Jak jen ti stačit

Kamení ihned nabobtnalo k prasknutí
Kobylnice pádily pryč
Houštiny se vzňaly
V koruně cedru se rozsvítil divoký maják
Plovoucí nebe udeřilo svým dýmem
Do ječného zrna nejvysílenějších očí na světě

Dotlučené nohy zakolísaly
Drobné ručky se zasmítaly
Snad přece

Oddaným potrubím lásky
Miláček zaslechl
A celý se vzpřímil

Ó jeho nádherné čelo jak vykouřené havana
Ó jeho hrdlo z pohádkové kovárny

Šílené nebe ustoupilo
Ohnivá slina se zasula prsti
Vynořila se pára kostlivců dala se do tance s trpaslíky

Eukalyptová zornička se změnila v navoněnou lunu
Odvážné dívky
Vaše neopatrnost je chvályhodná
Leč kvůli lásce
Vašeho pumy
Ovlhčete plamen ústy
Když v něm rozkvete jeho obraz

BÁSNÍCI

Smutek nevědomců v temnotách lahví
Nepostřehnutelný neklid kolářů
Mince v hluboké váze

Ve člunech kovadliny
Žije samotářský básník
Veliký dvoukolák bažin.

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

ZÁSoby PRO NÁVRAT

V hlubinách nejobnaženější noci
Ani stopy po vesnici na vzduté vlně
Stačí mi vzít tě za ruku
A směr tvých snů se změní
Zkrásní tvůj v hádce potlučený dech

Kdejaká pěšina tě svléká
A všechny v břechtanu mého těla
Přišly o své psy své zvonkohry
Potemnělý stvol hvězdy
Rozechvívá tvé vzrušené pohlaví
Na tisíc panenských mil kolem

Zůstáváme hluší vůči černému jehňátku.
Ke každé kapce sépiové vody
Otevřeli jsme lože
Dutému kameni dne jenž prahne
Po krvi vzdoru.

VENKU NOC JE OVLÁDÁNA

Houštiny hnědého rákosí rty chudoby krajkoví
zadýchvané
tam kde je začátek překonané brázdy brána v plamenech
Líbám naleziště jejího důvodného těla
Za oknem bzučí a zjemňují se všechny potlačené
horečky

Laureáte očí unesených
Až k bystřině aby ji ochutnaly na dně její strže
Hni sebou neduživý větře nosičů břemen
Škodlivě kladeš důraz na vyšší styky
Její šíje se nezřekla listoví lampy
Pouta ustupují Ostrov jejího břicha — schod vášně
a barev — mizí
Stonek máku — revolta a květ — umírá v milosti
Každá tišina je nářek zánik radost

Obludo jež metáš svůj vlažný humus do jara jejího
města

Převržená baňko v lůně rozkošnických nebes
Dovol abychom se stali tvými nejzazšími poutníky
Rozséváči pohřbenými v labyrintu tvé nohy.

Wifredo Lam ve svém ateliéru — Havana 1949

LAMOVY OBRAZY jsou svobodným malováním, které není vůbec poplatno předem pochopené přírodě či historii, i když u nich nachází některé podněty. Používá této svobody ve smyslu lidského údělu, jehož omezení všichni pocítujeme. Tak v nich promlouvají smrt, nemoc, uřknutí dějin, lidské utrpení, aniž ovlivňují formu, aniž myšlenka určuje vyjádření, aniž pocit kolektivní sounáležitosti brání malíři v tom, aby byl původní. Imaginárnost není zde zrazována estetismem a básnický motiv nedovoluje zapomenout na technické povinnosti a na přísná pravidla kresby. Zpočátku se Lam věnuje koncentraci rozlehlé látky snění a tvarů inspirovaných skutečnými objekty, obzvláště dráždivými: neomezuje obraz na úlohu zrcadla.

Toto dílo nemá značkovanou cestu, v tomto smyslu je hluboce původní. Lam používá vlastní mytologie, k níž přivádí vesmír. Právě tak nesní o tom, aby hledal všude to, co nosí v sobě, a aby ustavičně obnovoval výraz, který mu postačuje. Toto dílo však se nezastavuje. Jeho formy se vyvíjejí, aniž má malíř zapotřebí zřít se forem předcházejících. Tendence k abstrakci, která se projevuje od několika let, nepochází z přání změnit podněty. Je to pokušení dojít logicky k větší expresivnosti (jež není expresionismem). V tomto monologu není monotónností ..

Jacques Charpier, 1960

Wifredo Lam, jeden z největších surrealistických malířů, se narodil 2. prosince 1902 v Sagna-la-Grande na Kubě. Studoval v Havaně, Madridu a Barceloně. Se surrealisty ho seznámil Pablo Picasso.

**SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE**

Wifredo Lam, Džungle — 1943

Wifredo Lam, Sedící žena — 1954

Wifredo Lam, Antillská nádhera — 1954

Wifredo Lam, Idoly — 1944

**SURREALISTICKE
DEFENESTRACE**

dokumenty

Z DOB, KDY SURREALISTÉ MĚLI PRAVDU

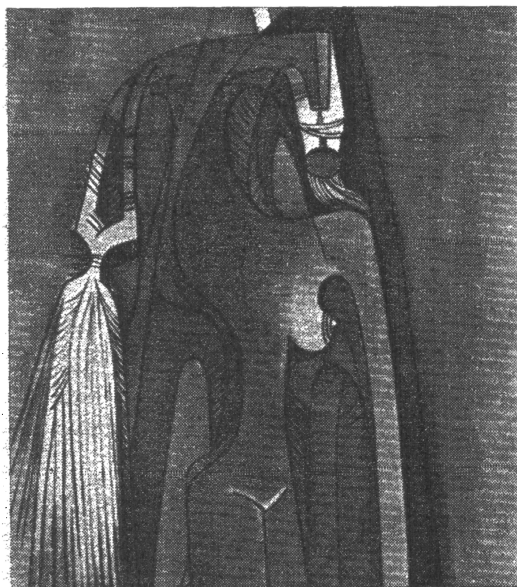
Surrealističtí spisovatelé, kteří adresovali svou kolektivní přihlášku „Mezinárodnímu kongresu na obranu kultury“, počítajíce s tím, že se zúčastní reálné diskuse, si stanovili dvě hlavní směrnice: 1. upoutat pozornost k tomu, co slova „obrana kultury“, vzata sama o sobě, mohou znamenat nepodmíněného a nebezpečného, 2. způsobit, aby se všechny očekávané schůze nerozplyzly ve více méně plytké antifašistické či pacifistické žvanění, ale aby bylo zevrubně prodiskutováno množství základních otázek, které zůstávají sporné a snaží se o to, aby byly ponechány systematicky ve stínu a aby veškeré ujišťování o společném úsilí, veškerá vůle po akci blízké všem v současném období zůstala jen na úrovni slov.

Surrealističtí spisovatelé upřesnili ve svém dopise z 20. dubna pořadatelům, že pro ně nemůže jít za kapitalistického režimu o obranu a zachování kultury. Tato kultura, říkali, nás zajímá jen ve svém vývoji a tento vývoj vyžaduje především přeměnu společnosti proletářskou revolucí.

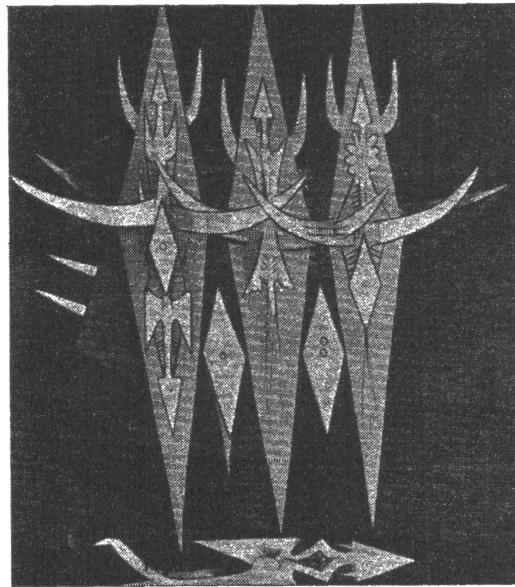
Požadovali zvláště, aby byly dány na pořad jednání Kongresu následující otázky: právo sledovat v literatuře a vůbec v umění výzkum nových výrazových prostředků, právo spisovatele a umělce pokračovat v prohlubování lidského problému ve všech jeho formách (požadavek svobody jedince, odmítnutí posuzovat kvalitu díla podle současného rozsahu jeho publika, odpor ke každému úsilí omezovat pole pozorování a jednání člověka, aspirujícího na intelektuální tvorbu).

Tato vůle po precizní intervenci se setkala jen se samými překáž-

kami: poté, když dosáhli na stoupencích surrealistických spisovatelů bez nesnáze toho, aby jen jeden z nich se ujal slova, udržovali je stále v odstupu od organizačních prací a chopili se směšné záminky, vůbec se netýkající Kongresu — že totiž ten, kdo byl určen k vyjádření surrealistického stanoviska, si vyřizoval jakýsi osobní spor — aby neuvedli žádné z jejich jmen na plakáty ani na program.¹⁾ Pouze na velmi naléhavé urgence René Crevela a bezpochyby v důsledku zoufalého činu, k němuž z příčin málo známých²⁾ se odhodlal následující noci, bylo dovoleno Paul Eluardovi 25. června až zcela na konci schůze přečíst text, který měl původně číst Breton. A k tomu ještě předseda uznal za vhodné jej přerušit při určité významné větě, aby upozornil publikum, které bylo v té chvíli velmi různého mínění, nicméně v něm převládaly živly ochotné po-

Wifredo Lam, Cop vody — 1950

Wifredo Lam, Práh — 1950

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

kračovat, že sál je pronajat jen do půl hodiny po půlnoci a že by se mohlo stát, že v několika minutách zhasne světlo a že konec přednášky spolu s odpovědí na ni bude odložen na zítřek. Tato odpověď, křiklavá, servilní a jak jen možno nepředstavitelná, nepřipouštějící další diskusi, zahajovala 26. června závěrečné zasedání, a podtrhla tak ještě naprostý „nedostatek“ „nestrannosti“, „míru“ a „vzduchu“ vyznačovaly debaty od začátku do konce.

Po tom všem nás ani neudivuje, že jsme mohli číst v novinách p. Barbusse v rubrice o práci Kongresu toto skandální tvrzení: „Eluard se vyslovil proti francouzsko—sovět-

skému paktu a proti kulturní spolupráci mezi Francií a SSSR.“

„Mezinárodní kongres na obranu kultury“ se konal ve znamení soustavného potlačování: potlačování skutečných kulturních problémů, potlačování projevů, jež nebyly uznány za oficiální hlas. Věta ze zahajovacího projevu André Gida, adresovaná této většině nových „sovětských“ „konformistů“, „naučila“ tak dosti krutého a záhadného smyslu: „Zdá se mi skoro nemožné, aby dnes, v kapitalistické společnosti, v níž doposud žijeme, byla literatura „kritická“ a „nefunkční“, i když ne literatura opozice.“ Částečné potlačení projevů Magdaleny Pazové, Plisiera, docela nezastřeně eskamotérství s projevem čínského delegáta, naprosté odnětí slova Nezvalovi (kolik dalších „naučených“ již podobnými metodami, se Kongresu prostě nezúčastnilo!) a naproti tomu — mezi pohnutými prohlášeními takového Malrauxa, Waldo Franka či Pasternaka — celé sprchy pomluv, dětinských úvah a patolizství: ti, kteří tvrdí, že zachraňují kulturu, vybrali si pro ni nezdravé podněty. Způsob, jakým se tento Kongres se záměry takzvané revolučními rozešel, je přesně hoden způsobu, s jakým se ohlašoval. Ohlašoval se plakáty, na nichž některá jména vystupovala výraznějšími a červenými písmeny; dospěl k vytvoření „Mezinárodní asociace spisovatelů na obranu kultury“, řízené byrem o 112 členech v čele s presidiem, byrem, které se podle všech známek ustavilo samo, protože o jeho složení nebyli konzultováni ani účastníci, ani přisedlíci Kongresu.

Nemůžeme než jasně vyslovit tomuto byru a této asociaci svou nedůvěru.

Předpokládáme, že se pokusí zneužít tohoto prohlášení proti nám. Bývalí surrealisté, kteří se stali anebo se chtějí stát funkcionáři komunistické strany, lidé, kteří bezpochyby ztratili veškerý kritický smysl, aby jim byla prominuta jejich pohnutá minulost, a kteří se o překot snaží být vzorem nejnatičtější poslušnosti, totiž být vždy ochotní na rozkaz shora zavrhnout to, co hlásali na rozkaz shora, tito bývalí surrealisté, rozhořčení z rozvratu ideologického stanoviska, jež bylo více méně donedávna jejich a jež je stále naším stanoviskem, budou samozřejmě první, kdož nás bu-

dou usvědčovat jako profesionální nespokojence a jako soustavné opozičníky. Lze si již představit ten revoltující obsah, který se podaří vložit v těchto dnech do této poslední křivdy: prohlásit svůj nesouhlas v tom nebo v onom bodě s oficiální linií strany, toť nejenom čin směšného purismu, toť uškodit Sovětskému svazu, toť snaha vyrvat „nepřítelům proletariátu, toť chovat se „objektivně“ jako kontrarevolucionář. „Rozhodně nepovažujeme Marxovu teorii za něco dokonalého a neopadávajícího; jsme naprosto přesvědčeni, že poskytne pouze základy vědy, kterou socialisté musí nezbytně po všech stránkách doplnit, nechtějí-li zůstat pozadu za životem“. Lenin, který se takto vyjádřil r. 1899, nám tím dává najevo, že v tomto ohledu jde dnes jak o leninismus, tak o marxismus. Alespoň tato jistota nás nepřiměje k tomu, abychom přijímali bez přetřetí současná hesla Komunistické internacionály a schvalovali a priori způsoby jejich aplikace. Domníváme se, že bychom se zpronevěřili své úloze revolučních intelektuálů, kdybychom tato hesla přijali, dříve než je uznáme za správná. Ukáže-li se, že je nedokážeme přijmout, pak bychom se rovněž zpronevěřili této úloze, kdybychom nedali najevo, že se tomu veškerá naše bystrozrakost, že je nám třeba být přesvědčeni, abychom mohli pokračovat z celého srdce.

Ještě jednou vyslovujeme politování nad uchylováním se k určitým způsobům diskreditace, stále obvyklejším, které mají v revolučním boji za následek, že posilují takovéto zvláštní rozpory, místo aby je odstraňovaly. Jeden z těchto způsobů, který je jen podporou předchozího tvrzení, tkví v tom, že se vydávají různé prvky opozice za organický, téměř homogenní celek, oživený výrazně negativními pocity, zkrátka za jediný nástroj sabotáže. Vyjádřít pochybnost o oprávněnosti jakýchkoli obdržených instrukcí stačí k tomu, abyste byli hozeni do kategorie veřejných škůdců (alespoň za takové se snaží nás posměšně označit před masami): jste poslušní Trockého, ne-li Doriota.³⁾ Jste ujišťováni, že socialismus se buduje

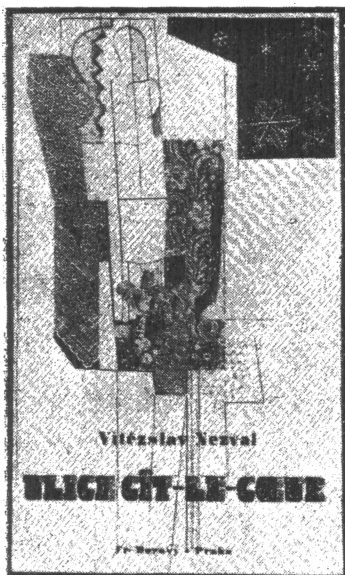
¹⁾ Více než týden před zahájením Kongresu potkal André Breton na ulici náhodou pana Erenburga a dopustil se, jak se zdá, omylu, že si připomněl některé pasáže z jeho knihy *Z hlediska sovětského spisovatele* a udělil mu ostrou důtku. Vzpomeňme si na nehoráznosti pana Erenburga: „Surrealisté by rádi chtěli jak Hegela, tak Marxe a revoluci, ale to, co odmítají, je práce. Mají svá zaměstnání. Studují například paderastii a sny... Jednomu záleží na tom, jak pozřít dědictví, druhému věno své ženy... Začínali s obscénními slovy. Méně vychytralí z nich přiznali, že jejich programem je objímat dívky. Ti, co se v tom trochu vyznají, pochopili, že s tímhle daleko nedojdou. Ženy, to je pro ně konformismus. Rázi si jiný program: onanii, paderastii, fetišismus, exhibicionismus, a dokonce sodomii. Nicméně v Paříži je dosti nesnadné, aby i tohle někoho překvapilo. Nuže — na přetřes přichází Freud a obyčejné perverze jsou zastřeny závojem nepochopení. Čím blbější, tím lepší!“

Ke svému překvapení jsme se dověděli, že Breton nemá již na Kongres přístup, protože sovětská delegace se solidarizovala s naším pomlouváním. Jednomu z organizátorů Kongresu, který mu vytýkal jeho gesto s otázkou: „Zda-li chtěl naznačit, že uchylování se k brutalitě je synonymem kultury“, Breton odpověděl: „Uchylování se k brutalitě pro mě není synonymem kultury, právě tak jako jím není uchylování se k nejhanebnějšímu pomlouvání. Právě může být považováno v tomto případě jen za přirozený důsledek druhého. Je pro mne stejně nemožné připustit, že jsem urazil v osobě pana Erenburga sovětskou delegaci, jako se pokládat za uraženého touto delegací, vyjde-li kniha, nazvaná *Z hlediska sovětského spisovatele*. Nevěděl jsem, je-li třeba to zdůrazňovat, že pan Erenburg, který žije převážně v Paříži, je součástí této delegace, a viděl jsem v něm jen křivého svědka jako v komkoli jiném.“ Pokládáme tuto otázku za vyřízenou.

²⁾ Commune, orgán A. E. A. R., si samozřejmě pospíšil, aby odhalil „lekci jednoho života“, přerušeného jediné ze zoufalství, že fyzicky nestačil na vysokou náročnost této „okamžité události“, již René Crevel hodlal věnovat všechnu svou pozornost. Přenecháváme těmto anonymním autorům odpovědnost za toto laciné tvrzení, hrubě pragmatické a hluboce urážlivé. Co by nám bránilo vyvodit opačnou „lekcí“ ze sebevraždy Majakovského.

³⁾ Fašista, za války organizátor protisovětských legií. Pozn. překl.

SURREALISTICKÉ DEFENESTRACE

Obálka Jindřicha Štyrského

Obálka Karla Teiga

v jediné zemi, a proto musíte mít slepou důvěru ve vůdce této země. Každá námitka, každé zaváhání z vaší strany, ať už se týká čehokoliv, je zločinem. Hle, kam až jsme dospěli, hle intelektuální svoboda, jež nám byla ponechána. Každý revolučně smýšlející člověk má dnes před sebou cizorodou myšlenku, že je totiž závislý nanejvýš na své schopnosti předvídat, závislý nanejvýš na své obratnosti, jak ospravedlňovat nároky kladené ze dne na den.

V této zběsilé potřebě pravověrnosti je pro nás nemožné vidět jak pro člověka, tak pro stranu něco jiného než známku debilního sebevědomí. „Strana se potvrzuje jako vítězná strana tehdy, když se rozděluje nebo když je s to snášet své rozdělení“, říkal Engels; a také „solidarita proletariátu se uskutečňuje všude v seskupení rozličných stran, které si vypovídají boj na život a na smrt jako křesťanské sekty za římského císařství v dobách nejtěžší persequce“. Pohled na rozštěpení Sociálně-demokratické dělnické strany Ruska v r. 1903 a konflikty nespočetných a tak trvalých tendencí, které následovaly, spjatý s *krajními možnostmi nového seskupení nejrůznějších, avšak netknutých duchů* ve prospěch skutečně revoluční situace, představuje nejzřejmější verifikaci těchto slov. Přehlížejíce křivdy a pokusy o zastrasování, budeme pokračovat tak, abychom se uchováli nedotčeni, a budeme si proto, aniž si činíme nároky, že se uchráníme za všech okolností omylu, zachovávat za každou cenu nezávislost svého úsudku.

Trváme na integrálním požadavku tohoto práva, jehož požívali v plné míře „profesionální revolucionáři“ v prvním úseku XX. století, pro všechny revoluční intelektuály, s výhradou jejich efektivní účasti na shromažďovacích akcích, jež by vyžadovala současná situace, ovládaná vědomím fašistické hrozby. Naše spolupráce s Výzvou k boji z 10. února 1934, zapřisahající všechny pracující, organizované či nikoli, aby spěšně uskutečnili jednotnou akci, aby vložili do této realizace „co nejširšího ducha smířlivosti, jak to vyžaduje závažnost chvíle“, naše okamžitá příslušnost ke Komitétu pro bdělost intelektuálů, naše anketa o jednotné akci z dubna 1934, naše účast v ulicích uprostřed všech velkých demonstrací dělnických úderných

sil, to vše by podle našeho mínění mělo zvuklat ty, kdož se ještě opovažují mluvit o naší „věži ze slonoviny“. Nicméně trváme na tom vyjádřit se co nejobjektivněji v intelektuálním plánu, nehodláme se v tomto plánu zřítíci ničeho, co pokládáme za cenné a co je nám vlastní, stejně tak jako si vyhrazuujeme, je-li to třeba, říci vzhledem k takovému rozhodnutí či k takovému opatření, které zraňuje to, co je v nás nehlubšího, zvláště když se vždycky pokládá schválení jakékoliv skupiny jednoduše za přebytké: „Podle nás je tohle nesprávné a tohle falešné.“ Tvrdíme, že svobodné vyslovení všech hledisek a ustavičná konfrontace všech tendencí vytváří nejnezbytnější ferment pro revoluční boj. „Každý má svobodu říkat nebo psát to, co mu vyhovuje, svoboda slova a tisku musí být úplná,“ zdůrazňoval Lenin v r. 1905. Každou jinou koncepci pokládáme za reakční.

Naneštěstí dnes oportunismus usiluje zničit ony dvě podstatné složky revolučního ducha, jimiž se až dosud vždy projevoval: odolnou povahu — dynamickou a tvůrčí — určitých bytostí a jejich úsilí dostat ve společné akci až do konce svým závazkům k sobě i k ostatním. Ať už se stavíme na pozice politiky anebo umění, jsou zde vždycky tyto dvě síly, jež hnaly svět vpřed: spontánní odmítnutí životních podmínek nabízených člověku a kategorická potřeba je změnit. Nelze je beztrápně obsáhnout anebo bojovat proti nim po celá léta, aby byly nahrazeny mesianistickou ideou toho, co je dovršuje a nemůže nedovršovat v Sovětském svazu, ideou, která si vynucuje *apriorní* homologizaci politiky těžších a širších kompromisů. Tvrdíme, že revoluční duch, který se angažuje stále dál a dál na této cestě, se musí otupit a zkorumpovat. Ještě pořád se ujišťujeme, že v tomto bodě máme na své straně Lenina, který 3. září 1917 napsal: „Úloha revoluční strany není v tom, aby proklamovala nemožné vystříhání se kompromisů všech druhů, ale v tom, aby střežila věrnost svým principům, své třídě, svému revolučnímu cíli, přípravě revoluce a výchově mas, které je třeba dovést k vítězství, přes všechny kompromisy v rozsahu, v jakém jsou nevyhnutelné.“ Kdyby tyto poslední podmínky nebyly splněny, jsme přesvědčeni, že by už nešlo o kompromisy, ale

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

o kompromitování. Máme snad při pustit, že už splněny jsou?

Ne. Skutečně nás dojala, jako tolik jiných, deklarace z 15. května 1935, v níž „Stalin chápe a plně schvaluje politiku národní obrany, prováděnou Francií proto, aby uchovala své ozbrojené síly na výši své bezpečnosti“. Jelikož jsme v tom zprvu nechtěli, s veškerou silou našeho přání, spatřovat se strany komunistického vůdce jen nový, obzvláště bolestivý kompromis, vyjádřili jsme ihned své nejvyšší výhrady k možnostem akceptování instrukcí, z nichž si zde mnozí popsalí vyvodit: opuštění hesla přeměny imperialistické války ve válku občanskou (odsouzení revolučního defetismu), označení Německa v r. 1935 za jediného strůjce příští války (pozbytí v případě války s Německem jakékoli naděje na sbratřování), probuzení ideje vlasti u francouzských dělníků. Je známo, jaký postoj jsme zaujali od prvního dne k těmto direktivám. Tento postoj se ztotožňuje ve všech bodech s postojem Komitétu pro bdělost intelektuálů: proti každé politice obklíčování Německa, pro posouzení Mezinárodního komitétu konkrétních nabídek učiněných Hitlerem k omezení a snížení zbrojení, pro revizi versailleské smlouvy, hlavní přikázky zachování míru, politickým jednáním. Není ani třeba zdůraznit, že od té doby podepsání britsko-německé konvence, dovolující námořní znovuvyzbrojení Německa, potvrdilo tento způsob nazírání v té míře, v jaké tato konvence může být považována jen za důsledek politiky vzrůstajícího zbavování Německa majetku, politiky, jež se pro ně stala náhle ještě citlivější francouzsko-sovětským paktem.

Taková úvaha nás sama o sobě nepřiměje k tomu, abychom akceptovali ideu vlasti. Ať už se nám nepřek-

ládá pod jakoukoli záminkou. Jakákoliv oběť z naší strany, učiněná této idejí a chvalně známým povinností, jež by z ní vyplynuly, by nás stavěla do bezprostředního konfliktu s prvotními důvody, těmi nejbezpečnějšími, jež známe a pro něž jsme se stali revolucionáři. Dávno předtím, než jsme si uvědomili ekonomické a sociální skutečnosti, mimo něž by byl boj se vším, co chceme porazit, přirozeně bezvýhodným bojem, utkali jsme se s absolutní nicotností podobných koncepcí, a v tomto bodě nás nikdy nic nepřinutí

k tomu, abychom se veřejně káli. Co se to děje v SSSR, anebo co se tam stalo? Žádné dementi nerozptýlilo zde dosud stín, který od 15. května valem rozšiřuje takový Vaillant-Couturier, Thorez a spol. Ukázali jsme, jak tento stín dolehl na Mezinárodní kongres spisovatelů, z jehož tribuny ostatně nepřestal symbolicky manévrovat autor této zmatené šovinistické deklarace: „Vytýká se mi ještě: To vy jste přiměl Německo k znovuvyzbrojení tím, že je už dvacet let ponižujete vaší smlouvou. Odpovídám, že musí toto ponižení přijmout. Německo chtělo válku (tím míním německý lid, pokud vůbec lid německý byl, a ne probíháji-“). Za takové věci se platí. Nemám sebemenší chuť k odpouštění.“⁴⁾

Stavíme-li se vášnivě proti všem pokusům rehabilitovat ideu vlasti, proti každému dovolávání se národního citění v kapitalistickém režimu, je třeba zdůraznit, že to není jen proto, že z nejněrnějších hlubin své podstaty se cítíme být neschopni se pod ně podepsat, není to pouze proto, že v tom spatřujeme rozdmýchávání špinavé iluze, která až příliš často rozpoutala světový požár, ale je to především proto, že při nejlepším vůli se nemůžeme vyhnout tomu, abychom je považovali za symptomy zla, obecně charakterizovatelného. Toto zlo je možno blíže určit od chvíle, kdy by se takový symptom mohl přiblížit k jiným podobně morbidním symptomům a vytvořit s nimi homogenní skupinu ...

... Stačí tam už jen znovu obnovit náboženství — a proč také ne — soukromé vlastnictví, aby bylo veta po nejkrásnějších vymoženostech socialismu. Počítajíc s tím, že vyvoláme zuřivost u jeho pochlebníků, ptáme se, je-li třeba jiné bilance k tomu, abychom mohli soudit podle případů současného režimu Sovětského Ruska a jeho všemocného vůdce, pod nímž se tento režim zvrhl v negaci všeho, čím měl být a čím také byl.

Tomuto režimu a tomuto vůdci nemůžeme než výslovně vyjádřit svou nedůvěru.

André Breton, Salvador Dalí, Oscar Dominguez, Paul Eluard, Max Ernst, Marcel Fourier, Maurice Heine, Maurice Henry, Georges Hugnet, Sylvain Itkine, Marcel Jean, Dora Maar, René Magritte, Léo Malet, Marie-

Louise Mayoux, Jehan Mayoux, E.-L.-T. Mesens, Paul Nougé, Méret Oppenheim, Henri Parisot, Benjamin Péret, Man Ray, Maurice Singer, André Souris, Yves Tanguy, Robert Valançay.

ANI VAŠI VÁLKU ANI VÁŠ MÍR

Válka, která se ohlašuje pod pokryteckou formou opakovaných a znásobených bezpečnostních opatření, válka, která hrozí povstat ze spleťtých konfliktů imperialistických zájmů, jimiž je zamořena Evropa, nebude válkou demokracie, válkou spravedlnosti, válkou svobody. — Státy, které pro okamžitou potřebu a pro potřeby historie tvrdí, že používají svých koncepcí jakožto legitimaci, nabyly svého bohatství a konsolidovaly svou moc metodami tyranie, zvůle a krve. Zcela nedávne důkazy rozhořčenosti těchto států jsou ještě v živé kolektivní paměti.

Dovolilo se Itálii, aby zničila Etiopii, protože každý vítězný odpor proti bílému nájezdníkovi by byl povzbudil koloniální národy, aby se vymykly z imperialistického objetí.

V červenci 1936 se odepřely zbraně Španělsku, jež mělo právo je požadovat a jež by mu byly umožnily vzápětí zničit fašismus, protože nepřicházelo v úvahu, aby vítězství španělských pracujících otevřelo světovému proletariátu nové revoluční perspektivy.

Čína je ponechávána na pospas japonskému imperialismu.

Jestliže se dnes pseudodemokratické mocnosti dávají do pohybu, je to proto, aby uhájily Stát, který vytvořily ke svému obrazu, Stát od základů kapitalistický, centralistický, policejní a statický.

Ztazena ze všech stran, nadomní- najíc na svou podvratnou funkci, dělnická třída se chystá podílet se na záchraně versailleské kořisti. Prohlašujeme v odpověď na tento sebevražedný postoj, že jedinou otázkou, zajímavou společenskou budoucnost člověka a schopnou mobilizovat jeho jasnozřivost a jeho tvůrčí energii, je otázka likvidace kapitalistického režimu, který dokáže přežít a překlenout své vlastní paradoxy a vlastní zhroutení jen díky skandální spoluvině II.

⁴⁾ Julien Benda, N. R. F. květen 1935.

a III. Internacionály. S provinili stejně jako s jejich pomahači, s ospravedlňovači války stejně jako s falzifikátory míru je jakýkoli kompromis nemožný. Odmítáme postavit proti nesmyslné Evropě totalitních režimů Evropu vzniklou z versailleské smlouvy, být zrevidované. Stavíme proti oběma ve válce i v míru síly, povolané k tomu, aby od základu znovuvytvořily Evropu prostřednictvím proletářské revoluce.

Paříž 27. září 1938.
Surrealistická skupina

"CONTRE-ATTAQUE" SVAZ BOJE REVOLUČNÍCH INTELEKTUÁLŮ

I. REZOLUCE

1. Vášnivě nesmířitelní vůči všem tendencím, ať už je jejich forma jakákoliv, vyprošťující revoluci z blahodárnosti idejí národa či vlasti, obracíme se ke všem těm, kdož se rozhodli bezvýhradně a všemi prostředky svrhnout kapitalistickou nadvládu a její politické instituce.

2. Odhodláni k úspěšné akci a ne k diskusi, pokládáme za vyloučena kohokoliv, kdo je neschopen přejít na realistické stanovisko, zapomínáme na bezvýhodnou politickou frazeologii.

3. Tvrdíme, že současný režim musí být napaden se znovu obnovenou taktikou. Tradiční taktika revolučních hnutí měla účinek jen tehdy, byla-li použita k likvidaci autokracií. Aplikována v boji proti demokratickým režimům, dovedla po dvakrát dělnické hnutí k porážce. Naším hlavním a naléhavým úkolem je vytvoření doktríny, vyplývající z bezprostředních zkušeností. V podmínkách, v nichž žijeme, musí být neschopnost vyvodit poučení ze zkušeností považována za zločin.

4. Jsme si vědomi, že současné podmínky boje budou vyžadovat od těch, kdož jsou rozhodnutí uchopit moc, kategorické násilí, jež ji pak už nepřenechá žádnému jinému násilí, avšak ať máme jakoukoli averzi k různým formám sociální autority, neustoupíme před touto nevyhnutelnou nutností a tím méně před všemi ostatními, jež by nám mohly být vnuceny v důsledku akce, kterou se zabýváme.

SURREALISTICKÉ
DEFENESTRACE

255

Záhaví Mezinárodního buletinu surrealismu — Praha 1935

5. Zdůrazňujeme současně, že program Lidové fronty, jejíž účdové dosáhnou v rámci buržoazních institucí pravděpodobně moci, je odsouzen k zániku. Ustavení lidové vlády, zaměřené na veřejné blaho, vyžaduje nekompromisní diktaturu ozbrojeného lidu.

6. Nebude to beztvaré povstání, které uchopí moc. Co rozhoduje dnes o sociálním osudu, to je organické vytvoření rozsáhlého disciplinovaného a fanatického složení sil, schopných prosazovat v daném okamžiku nemilosrdnou autoritu. Takové složení sil musí soustředit skupinu těch, kdož nepřijímají pád kapitalistické společnosti, bezduché a slepé, do propasti, do katastrofy a do války; musí se obracet na všechny ty, kdož nejsou stvořeni k tomu, aby byli vedeni přísluhovači a otroky,¹⁾ kteří se dožadují žít ve shodě s bezprostřední násilností lidské bytosti, odmítají zbaběle nechat si uniknout materiální hodnoty, patřící kolektivu, a brání se morálnímu zánicení, bez něhož by život nedošel skutečné svobody.

Smrt všem ztročencům kapitalismu!

II. STANOVISKO SVAZU K HLAVNÍM BCDŮM

7) Svaz zahrnuje marxisty a nemarkxisty. Žádný z podstatných

bodů směrnic, které si předsevzal vypracovat, není v rozporu se základními myšlenkami marxismu, to jest:

- Vývoj kapitalismu k destruktivním protikladům;
- Zespolečnění výrobních prostředků jakožto mezník současného historického procesu;
- Třídní boj jakožto historický činitel a jakožto zdroj hlavních morálních hodnot.²⁾

8. Historický vývoj společnosti za posledních dvacet let je charakterizován vytvářením zcela nových sociálních superstruktur. Až do nedávna se sociální hnutí rozvíjela výlučně ve smyslu likvidace starých autokratických systémů. Pro potřeby této likvidace nebylo třeba vědy o formách autority. Právě my se teď ocitáme před novými formami, které naráz zaujaly prvořadé místo v politické hře. Stavíme do popředí heslo vytvoření nové sociální struktury. Tvrdíme, že studium sociálních superstruktur se dnes musí stát základem každé revoluční akce.

¹⁾ De la Rocquové, Lavalové, de Wendelové.

²⁾ Dodáváme, že v tom rozsahu, v jakém zaujímají strany, dovolávající se marxismu, třeba z taktických důvodů anebo provizorně, postoj, který je umísťuje na chvost buržoazní politiky, rozcházíme se radikálně s vedením těchto stran.

9. Skutečnost, že výrobní prostředky jsou vlastnictvím kolektivu výrobců, je bez diskuse základem sociálního práva. V tom je právní princip, který musí být potvrzen jakožto konstituční princip každé neodcizené společnosti.

10. Jsme přesvědčeni, že socializace nemůže začínat snížením životní úrovně buržoazie na úroveň dělnictva. Zde nejde jen o základní princip, ale o metodu, vynucenou ekonomickými okolnostmi. Opatření, která je třeba naléhavě provést, musí být skutečně propočtena k tomu, aby čelila krizi, a nikoli k tomu, aby ji rozšířila snížením spotřeby. Základní odvětví těžkého průmyslu musí být zespoličena, avšak souhrn výrobních prostředků bude moci být vrácen společnosti až po přechodném období.

11. Nepociťujeme žádné nepřátelství asketů proti blahobytu buržoazie. Co chceme, je rozdělit blahobyť všem, kdož její produkují. Předně musí revoluční intervence skoncovat s ekonomickou nemožností: přinese sebou sílu a totální moc, bez nichž by lidé zůstali odsouzeni k bezplánovité výrobě k válce a bídě.

12. Naše věc je věcí dělníků a rolníků. Schvalujeme jakožto princip skutečnost, že dělníci a rolníci představují základ nejen veškerého materiálního bohatství, ale také veškeré sociální síly. Co se týče nás, intelektuálů, vidíme, jak hanebné společenské organizace znemožňují lidský vývoj pracujících na poli i v továrnách. Neváháme schvalovat nezbytnost odsoudit na smrt ty, kdož na sebe lehkomyslně berou odpovědnost za takové zločiny. Naproti tomu se nepropůjčíme demagogickým tendencím, které imputují proletářům víru, že

jejich život je jedinečně dobrý a opravdu lidský a že všechno, čeho postrádají, je špatné. Tím, že se stavíme do řad dělníků, dovoláváme se jejich nejhrdějších a nejctižádostivějších aspirací, které nemohou být uspokojeny v rámci současné společnosti: dovoláváme se jejich lidského instinktu, který se před ničím nesklání, jejich morální svobody, jejich vášnivé síly. Nadešel čas, kdy se všichni musíme chovat suverénně a fyzicky zničit otroky kapitalismu.

13. Konstatujeme, že nacionalistická reakce dokázala v jiných zemích zneužít politických zbraní, vytvořených světem dělníků: je na nás, abychom dokázali použít zbraní vytvořených fašismem, který využil základní dychtivosti lidí po afektivní exaltaci a fanatismu. Tvrdíme však, že nadšení, jež má být postaveno do služeb všeobecného zájmu lidí, musí být nekonečně pádnější a drtivější, mnohem velkolepější, než je nadšení nacionalistů, podřizujících se sociální konzervaci a egoistickým zájmům vlasti.

14. Revoluce musí být bez jakýchkoli výhrad zcela a úplně agresivní a nemůže zcela a úplně agresivní nebýt. Může být, a dějiny XIX. a XX. století to dokazují, uvedena na scenář pro agresivní požadavky potlačovaného nacionalismu; chtít však omezit revoluci jen na nacionální rámec ovládaný a kolonialistické země může svědčit jen o intelektuální insuficienci a politické úzkoprsosti těch, kdož se angažují na této cestě. Jedině svým hluboce lidským významem, svým univerzálním významem pozdvihne revoluce lidstvo, a nikoli úzkostlivým ústupkem jeho egoismu a lokálnímu konzervativismu. Vše, co opravňuje naši vůli k tomu, aby se vzbouřila

proti vládnoucím otrokům, zajímá bez rozdílu barev lidí na celém světě.

Adolphe Acker, Pierre Aimery, Georges Ambrosino, Georges Bataille, Bernard, Roger Blin, Jacques-André Boiffard, André Breton, Jacques Brunius, Claude Cahun, Louis Chavance, Jacques Chavy, René Chenon, Jean Dautry, Jean Delmas, Henri Dubief, Jean Duval, Paul Éluard, Jacques Fischbein, Lucien Foulon, Reya Garbarg, Arthur Harfaux, Maurice Heine, Maurice Henry, Georges Hugnet, Janine Jane, Marcel Jean, Pierre Klossowski, Loris, Dora Maar, Léo Malet, Suzanne Malherbe, Georges Mouton, Henry Pastoureau, Benjamin Péret, Germaine Pontabrie, Robert Pontabrie, Yves Tanguy, Robert Valençay.

VÝBĚROVÁ BIBLIOGRAFIE

Charles Baudelaire —
Květy zla, Melantrich 1935
Surrealismus v diskusi
(sborník redigovali Karel Teige a Ladislav Štoll), Jarmila Prokopová 1934
Paul Eluard —
Veřejná růže, Mánes 1936 (s koláží Jindřicha Štyrského)
Veřejná růže, SNKLU 1964 (s koláží Karla Teiga)
Výbor básní, Odeon 1946
Vítězslav Nezval —
Neviditelná Moskva, Fr. Borovský 1935
Ulice Gît-Le-Coeur, Fr. Borovský 1936
Karel Teige —
Surrealismus proti proudu, Surrealistická skupina 1938.

• • • — — — • • • — — — • • • — — —

SURREALISTICKÉ DEFENESTRACE 4

Z různých francouzských materiálů vybral
JAN ŘEZÁČ

Přeložili: Otázky André Bretonovi Dagmar Steinová,
básnické texty René Chara Ludvík Kundera
a Dokumenty Zbyněk Havlíček a Marie Kochrichtová

Foto Man Ray (1933)

